

Jaarrekeningcontrole pensioenfondsen Wtp-variant

Aandachtspunten en overwegingen bij de controle van jaarrekeningen van pensioenfondsen die bij de start of gedurende het boekjaar 2025 zijn ingevaren naar het nieuwe pensioenstelsel of pensioenfondsen die bij start van het boekjaar 2025 al ingevaren zijn

Koninklijke Nederlandse
Beroepsorganisatie
van Accountants

NBA

Juni 2026

Achtergrond

Deze publicatie van de NBA-Sectorcommissie Verzekeringsmaatschappijen en Pensioenfondsen (SVP) beoogt externe accountants aandachtspunten mee te geven bij de uitvoering van de jaarrekeningcontrole en de controle van de verslagstaten ten behoeve van De Nederlandsche Bank (DNB) voor pensioenfondsen die bij de start van of gedurende het boekjaar 2025 zijn ingevaren naar het nieuwe pensioenstelsel.

Externe accountants kunnen kennisnemen van deze aandachtspunten en overwegingen voor zover relevant voor de uitvoering van hun controleopdracht(en). Deze aandachtspunten en overwegingen zijn specifiek gericht op pensioenfondsen die bij de start of gedurende het boekjaar zijn ingevaren naar het nieuwe pensioenstelsel. Het niet benoemen van een specifieke Standaard in deze publicatie wil niet zeggen dat deze niet van toepassing is. Het betekent alleen dat de SVP hier geen specifiek aandachtspunt voor onderkent.

Disclaimer

Deze publicatie is met de grootst mogelijke zorgvuldigheid tot stand gebracht. Evenwel kan de NBA niet volledig garanderen dat de aandachtspunten en overwegingen in een eventuele juridische procedure onaangetast blijven. Om die reden aanvaardt de NBA geen enkele aansprakelijkheid voor de juistheid en de volledigheid van deze publicatie. Externe accountants blijven zelf verantwoordelijk voor de keuzes die zij maken bij de uitvoering van de controle van de jaarrekening van een pensioenfonds dat is ingevaren.

Leeswijzer

De SVP denkt dat de informatie in deze publicatie lezenswaardig is voor accountants van pensioenfondsen die bij de start of gedurende het boekjaar zijn ingevaren naar het nieuwe pensioenstelsel of externe accountants van pensioenfondsen die bij de start van het boekjaar al waren ingevaren.

De publicatie is als volgt ingedeeld:

- Inleiding
- Risico's op een afwijking van materieel belang identificeren en inschatten
- Inspelen op door de accountant geïdentificeerde risico's
- Materialiteit bij de planning en uitvoering van een controle

Inleiding

De Wet toekomst pensioenen (Wtp) is één van de grootste veranderingen ooit in het Nederlandse pensioenstelsel. De transitie naar het nieuwe pensioenstelsel heeft ook impact op de jaarrekening van pensioenfondsen. Bestaande pensioenaanspraken en uitkeringen worden omgezet naar individuele pensioenvermogens. Onder het nieuwe pensioenstelsel worden bestaande middelloon- en eindloonregelingen vervangen door beschikbare premiereregelingen; de flexibele premiereregeling of de solidaire premiereregeling.

De impact op de verslaggeving staat in RJ 610-standaard Pensioenfondsen (aangepast 2024) beschreven die van kracht is voor verslagjaren die aanvangen op of na 1 januari 2025.

Ook NBA handreiking 1144 “Specifieke verplichtingen vanuit de toezichtwet- en regelgeving voor de interne auditor en de externe accountant bij pensioenfondsen” zal aangepast moeten worden naar de situatie ná transitie naar de Wtp. Ditzelfde geldt voor NBA handreiking 1120 “gebruikmaken van de werkzaamheden van de certificerend actuaris bij de controle van de jaarrekening, staten van pensioenfondsen en transitie naar Wet toekomst pensioenen (Wtp)”.

Deze publicatie geeft de externe accountant aandachtspunten en overwegingen voor de specifieke risico's ná invaren en hoe de externe accountant kan inspelen op deze specifieke risico's na invaren. Hierbij zal ook worden ingegaan op hoe door de externe accountant gebruik gemaakt kan worden van de werkzaamheden van de certificerend actuaris. Tot slot geeft deze publicatie nog een handvat hoe om te gaan bij de bepaling van de materialiteit ná invaren.

Risico's op een afwijking van materieel belang identificeren en inschatten

De externe accountant dient risico-inschattingswerkzaamheden op te zetten en uit te voeren om controle-informatie te verkrijgen die een geschikte basis biedt voor de identificatie en inschatting van risico's op een afwijking van materieel belang als gevolg van fraude of fouten. Dit dient te gebeuren zowel op het niveau van de jaarrekening als de verslagstaten ten behoeve van DNB.

Wijziging als gevolg van transitie naar Wtp

Risico: Invaren naar het nieuwe stelsel wordt niet juist in de jaarrekening verantwoord

De accountant controleert het invaren (de transitie van opgebouwde aanspraken naar Individuele Pensioenvermogens) afzonderlijk in Toetsmoment 2¹ zonder dat de accountant daarbij een oordeel geeft over de juistheid van de Individuele Pensioenvermogens op deelnemersniveau. Het pensioenfonds verantwoordt het invaren in de jaarrekening als een collectieve waardeoverdracht². Het risico bestaat dat het invaren onjuist in de jaarrekening of in de verslagstaten wordt verantwoord.

Dit risico kan zich voordoen doordat:

- Het te verdelen pensioenvermogen aan en/of tussen de individuele pensioenvermogens onjuist is bepaald.
- Het te verdelen pensioenvermogen aan de voorzieningen voor risico van het pensioenfonds, de bestemmingsreserves en/of aan het eigen vermogen onjuist is bepaald.

Het risico op een materiële fout is inherent hoog, gezien de complexiteit van het invaren en gezien het feit dat dit een eenmalige unieke transactie is. Daarnaast speelt mee dat het corrigeren van een gemaakte fout in de vaststelling van het te verdelen pensioenvermogen uitermate complex, zo niet onmogelijk is indien het te verdelen pensioenvermogen reeds is verdeeld en gecommuniceerd aan de deelnemers. Voor dit financiële risico hebben pensioenfondsen weliswaar de mogelijkheid om voor specifiek geïdentificeerde risico's op het invaarmoment een reserve voor operationele risico's te vormen (als onderdeel van het eigen vermogen). Dit neemt niet weg dat voor niet geïdentificeerde risico's en ook voor gematerialiseerde (materiële) risico's sprake kan zijn van een materiële fout in de verantwoording in het jaar waarin is ingevaren.

Risico: Toedelingsregels worden onder het nieuwe stelsel niet juist toegepast

Door het invaren is een significante verschuiving zichtbaar in de jaarrekening tussen de pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds en de pensioenverplichtingen voor risico deelnemers.

¹ Toetsmoment 2 betreft de financiële verantwoording die is opgesteld door het pensioenfonds met als doel de Stichting in staat te stellen te voldoen aan de bepalingen zoals opgenomen in artikel 46 lid 4 sub b van het Besluit uitvoering Pensioenwet en Wet verplichte beroepspensioenregeling.

² RJ 601.0 Definities: Overige begrippen uit de Pensioenwet en de Memorie van toelichting.

Ook zijn er na het invaren nieuwe eigen vermogen componenten zichtbaar³ die voortkomen uit het transitie- en implementatieplan. Na het invaren vindt maandelijks een toedeling plaats aan de diverse componenten (zowel in het eigen vermogen inclusief de bestemmingsreserves als in de voorziening pensioenverplichtingen). Dit gebeurt op basis van vastgestelde (toegepaste) toedelingsregels. Het risico bestaat dat de maandelijkse toedeling aan de diverse componenten onjuist is door:

- Fouten in de aangeleverde (maandelijkse) rendementen (data) door de vermogensbeheerder.
- Fouten in de toedeling van de (maandelijkse) rendementen aan de diverse componenten zoals compensatiedepot, risicodelingsreserve, solidariteitsreserve (als onderdeel van de bestemmingsfondsen) en het minimaal vereist eigen vermogen.

In het nieuwe pensioenstelsel onder Wtp is de juiste toepassing van de toedelingsregels een belangrijk nieuw proces. Het inherente risico op structurele fouten is hoog door de complexiteit van de (nieuwe) regelgeving. Fouten in de aangeleverde data en/of de toepassing van toedelingsregels kunnen resulteren in fouten in de individuele pensioenkapitalen en/of collectieve reserves. Structurele fouten kunnen resulteren in te hoge en te lage kapitalen en/of reserves die uiteindelijk gecumuleerd kunnen resulteren in (materiële) claims door deelnemers richting het pensioenfonds en/of (materieel) onjuiste collectieve reserves.

Dit risico op te hoge en te lage kapitalen en/of reserves bestaat zowel voor:

- De flexibele premieovereenkomst waarbij de premie individueel wordt belegd en waarbij het kapitaal voortvloeiend uit de premie vanaf de pensioendatum wordt aangewend voor financiering van een variabele uitkering of voor de aankoop van een vastgestelde uitkering; als:
- De solidaire premieovereenkomst waarbij de premie collectief wordt belegd, resultaten in ieder geval naar leeftijdscohorten worden toebedeeld en waarbij het voor pensioenuitkering bestemd vermogen gedurende de uitkeringsfase wordt aangewend voor financiering van een variabele uitkering.

Het risico bij de solidaire regeling is inherent **hoger** dan de flexibele regeling vanwege extra complexiteit in de toedelingsregels door de collectieve belegging en aanwezigheid van:

- Beschermingsrendement: de vermogensbijschrijving die ervoor zorgt dat de toekomstige pensioenuitkeringen en lopende pensioenuitkeringen nominaal stabiel blijven, dat wordt gefinancierd vanuit het totaal behaalde rendement en looptijdafhankelijk wordt toebedeeld aan de vermogens op basis van marktwaardering, waarbij toedelingsregels worden gehanteerd;
- Overrendement: het saldo van de volgende componenten: het totaal behaalde rendement op beleggingen, de ontwikkeling van de levensverwachting en het sterfteresultaat en het toebedeelde beschermingsrendement op basis van de toedelingsregels.

Fouten in de maandelijkse rapportering van rendementen aangeleverd door de vermogensbeheerder of in de toepassing van de toedelingsregels kunnen per saldo leiden tot fouten in de individuele

³ RJ 610.239a: Indien een pensioenfonds bestemmingsfondsen vormt uit hoofde van de flexibele premieovereenkomst of solidaire premieovereenkomst, dienen deze bestemmingsfondsen separaat op de balans te worden gepresenteerd. Dit kan het risicodelingsfonds en/of het solidariteitsfonds en/of het compensatiedepot betreffen.

pensioenvermogens, collectieve reserves en/of fouten in de lopende uitkeringen. De accountant dient een inschatting te maken wat de kans en potentiële impact is van een eventuele structurele fout.

Inspelen op door de accountant geïdentificeerde risico's

Het risico bestaat dat het invaren onjuist in de jaarrekening of verslagstaten wordt verantwoord

Bij de invoering van de Wtp worden de 'oude' pensioenrechten en – aanspraken onder het Financieel Toetsingskader (Ftk) overgezet naar de nieuwe pensioenregeling onder Wtp. Deze transitie dient in de jaarrekening te worden behandeld als een interne collectieve waardeoverdracht van de oude naar de nieuwe pensioenregeling binnen het pensioenfonds. De mutaties worden in de staat van baten en lasten verantwoord.

Bij deze interne collectieve waardeoverdracht valt de 'voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds' vrij ten gunste van de 'mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds' in de staat van baten en lasten in het jaar waarin het invaren heeft plaatsgevonden. Het bedrag dat vrijvalt komt overeen met het deel van de voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds onder Ftk dat overgaat naar Wtp voor het risico van de deelnemers. Een deel van de 'voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds' blijft echter voor rekening van het pensioenfonds. Dit betreft bijvoorbeeld de 'voorziening voor (premië)vrijstelling) arbeidsongeschiktheid' en de 'voorziening voor operationele kosten'.

Op hetzelfde moment wordt de 'mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers' in de staat van baten en lasten gevormd in het jaar waarin het invaren heeft plaatsgevonden.

De externe accountant controleert bij de verantwoording van de interne collectieve waardeoverdracht dat de informatie verkregen bij de controle van Toetsmoment 2⁴ aansluit op de informatie zoals die wordt verantwoord in de interne collectieve waardeoverdracht in het jaar van invaren.

Een algemeen aandachtspunt voor de externe accountant betreft de aanpassing van de AO/IC van het pensioenfonds aan de vereisten onder het nieuwe pensioenstelsel. Welke maatregelen heeft het fonds hiervoor getroffen? De accountant besteedt daarom (extra) aandacht aan opzet, bestaan, en werking van de AO/IC in het jaar na invaren.

Specifieke aandachtspunten zijn:

- De verdeling van het pensioenvermogen zoals gecontroleerd in de COS805-opdracht van Toetsmoment 2 sluit aan op de verdeling van het resultaat op de interne collectieve waardeoverdracht. Het resultaat op de interne collectieve waardeoverdracht is gelijk aan het verschil tussen het deel van de voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds onder Ftk dat overgaat naar Wtp voor het risico van de deelnemers en het beschikbare vermogen dat onder Wtp is verdeeld naar de individuele pensioenkapitalen.
- Als het te verdelen vermogen onder Wtp groter is dan de vrijval van de pensioenverplichtingen onder Ftk wordt het verschil (zijnde een verlies op de interne collectieve waardeoverdracht) per

⁴ Rapportages bij Toetsmoment 2 zijn onder Standaard 805 (de verdeling van 'het pensioenvermogen'⁴ op invaarmoment resulterend in 'het beschikbare vermogen' ook wel 'de waterval' genoemd) en Standaard 3000 (de verdeling van het 'beschikbare vermogen' aan de individuele pensioenkapitalen)

saldo via de staat van baten en lasten verantwoord. Doordat de totale toekenning aan de individuele pensioenvermogens groter is dan de opgebouwde aanspraken bij Defined Benefit-regelingen onder Ftk zoals verantwoord in de voorziening pensioenverplichtingen, wordt in de jaarrekening per saldo dus een verlies zichtbaar op deze collectieve waardeoverdracht.

- De bestemmingsfondsen die vanwege de uitvoering van de flexibele premieovereenkomst of solidaire premieovereenkomst gevormd dienen te worden⁵ zoals blijkt uit de 'waterval' worden via de resultaatbestemming verantwoord.
- De basisgegevens zoals gehanteerd voor de berekening van de Ftk voorziening zijn gelijk aan de basisgegevens die zijn gehanteerd bij de omrekening naar de individuele pensioenkapitalen onder Wtp zoals gecontroleerd in de COS3000-opdracht van Toetsmoment 2. Indien hier sprake is van verschillen dienen deze verklaard te worden. Vervolgens moet het pensioenfondsbestuur afwegen wat de impact van deze verschillen is op de vaststelling van het te verdelen vermogen en de uiteindelijke verdeling naar individuele pensioenvermogens. De externe accountant beoordeelt bovenstaande afweging en de impact van de verschillen op de jaarrekening en de staten.

Het risico bestaat dat de maandelijkse toedeling aan de diverse componenten onjuist is

Dit risico valt zoals eerder aangegeven uiteen in twee onderdelen:

- Fouten in de aangeleverde (maandelijkse) rendementen (data) door de vermogensbeheerder.
- Fouten in de toedeling van de (maandelijkse) rendementen aan de diverse componenten zoals compensatiedepot, risicodelingsreserve, solidariteitsreserve (als onderdeel van de bestemmingsfondsen) en het minimaal vereist eigen vermogen.

Juiste (maandelijkse) rendementen

Onder het nieuwe stelsel wordt maandelijks een rendement op basis van overeengekomen toedelingsregels toegerekend aan de individuele pensioenvermogens. Dit geldt zowel bij de solidaire premieovereenkomsten als bij flexibele premieovereenkomsten. Het is van belang dat vanuit vermogensbeheer maandelijks de juiste rendementen worden aangeleverd aan de pensioenadministratie.

Veel pensioenfondsen hebben het vermogensbeheer uitbesteed aan professionele dienstverleners. In deze situatie beoordeelt het pensioenfonds zelf en vervolgens de accountant van het fonds in hoeverre beheersmaatregelen bij de betreffende dienstverlener aanwezig zijn veelal aangetoond door een ISAE 3402 Type II verklaring of een COS 3000 rapportage. De externe accountant besteedt ook aandacht aan de opzet, het bestaan en werking van de beheersmaatregelen in de uitbestede processen en of deze aansluiten bij de situatie onder het nieuwe pensioenstelsel. Want deze beheersmaatregelen moeten waarborgen dat maandelijks de juiste (on)gerealiseerde rendementen worden aangeleverd aan de pensioenadministratie. Deze beheersmaatregelen vallen uiteen in de volgende sub maatregelen:

⁵ RJ 601.239a.

- De verantwoording van de maandelijkse rendementen zijn accuraat berekend. Bij het accuraat berekenen van de maandelijkse rendementen is van belang dat er duidelijke procedures zijn bij het pensioenfonds voor de waardering van de illiquide beleggingen. Hierbij kan gedacht worden aan het vastleggen in beleid/procedures hoe om te gaan met nagekomen herwaarderingen en met tijdigheid.
- De maandelijks berekende rendementen worden juist en volledig doorgegeven aan de pensioenadministratie. Bij het juist en volledig doorgeven van de maandelijkse rendementen aan de pensioenadministratie wordt hiervoor ook wel de term SIVI-bestanden gehanteerd. Dit betreft de koppeling tussen vermogensbeheer en pensioenbeheer.

Indien het fonds het vermogensbeheer en -administratie in eigen beheer besteedt de accountant aandacht aan de interne beheersingsmaatregelen (opzet, het bestaan en werking) binnen het fonds die een juiste maandelijks rendementsberekening moeten waarborgen.

Bij een jaarrekeningcontrole (voor zowel de statutaire jaarrekening als de staten ten behoeve van DNB geeft de externe accountant geen oordeel over de maandelijkse rendementen zelf maar over de in de jaarrekening opgenomen verantwoording over de totale jaarrendementen van het pensioenfonds. Wel neemt de externe accountant kennis van de interne procedures die een juiste maandelijkse rendementsberekening moeten waarborgen. Hier kan de analogie worden getrokken met de controle van de beleidsdekkingsgraad onder Ftk waar de externe accountant geen oordeel geeft over de maandelijkse dekkingsgraad anders dan dekkingsgraad ultimo boekjaar maar wel kijkt naar het proces van de maandelijkse dekkingsgraad berekening.

Toepassing juiste toedelingsregels

Veel pensioenfondsen hebben de pensioenadministratie ook na het invaren uitbesteed aan gespecialiseerde dienstverleners. Het is van belang dat de externe accountant kennisneemt van de rapportering over de interne beheersingsmaatregelen (opzet, bestaan en werking) die het fonds heeft getroffen om te waarborgen dat de juiste toedelingsregels onder het nieuwe stelsel worden toegepast. Dit geldt zowel in de situatie waar het pensioenfonds de werkzaamheden heeft uitbesteed aan een gespecialiseerde dienstverlener als in de situatie waarin het pensioenfonds de administratie in eigen beheer heeft.

De toepassing van de juiste toedelingsregels is met name bij een solidaire premieovereenkomst een complex geheel zowel in de opbouw- als in de uitkeringsfase. Dit komt omdat bij de toepassing van de toedelingsregels sprake kan zijn van mutaties in meerdere posten in de jaarrekening zoals het eigen vermogen, de bestemmingsreserves en de pensioenvoorzieningen. Eventuele fouten in de toepassing toedelingsregels kunnen impact hebben op de hoogte van de individuele pensioenvermogens en/of uitkeringen in de uitkeringsfase.

De toepassing van de juiste toedelingsregels is veelal afhankelijk van *application controls* in het pensioenadministratiesysteem. Dan is het ook logisch dat de accountant kennis neemt van de algemene IT beheersmaatregelen rondom deze *application controls* en heel specifiek de logische toegangsbeveiliging en het wijzigingsbeheer. Gezien de complexiteit van de nieuwe regelgeving, zeker bij implementatie van het nieuwe pensioenadministratiesysteem, kan de externe accountant er voor kiezen bij de uitvoering van de controle werkzaamheden gebruik te maken van eigen specialisten zoals IT-

auditors en Actuarissen. Betreffende specialisten kunnen de externe accountant assisteren bij het vormen van een oordeel over de opzet, het bestaan en de werking van de *application controls* die moeten waarborgen dat de toedelingsregels juist worden toegepast.

Indien sprake is van uitbesteding zal de accountant kennis nemen van de beheersrapportage (veelal een ISAE 3402 Type II of COS 3000 rapportage) van de uitbestedingspartner van het betreffende pensioenfonds waaruit de opzet, het bestaan en de werking moet blijken van de interne beheersingsmaatregelen die moeten waarborgen dat de juiste toedelingsregels worden toegepast.

Naast het toetsen van de interne beheersingsmaatregelen zal de externe accountant ook *gebruikmaken van de werkzaamheden van de certificerend actuaris*. Als basis hiervoor kennen wij NBA handreiking 1120⁶. Deze handreiking gaat wel in op het invaren zelf doch behandelt (nog) niet de samenwerking tussen externe accountant en certificerend actuaris na invaren. De NBA zal op een later tijdstip de handreiking uitbreiden met afspraken tussen de externe accountant en de certificerend actuaris na invaren. Hieronder wordt vooruitlopend op deze handreiking geanticipeerd op de wijze waarop deze afspraken vorm zouden kunnen krijgen. Formeel moet nog verdere afstemming plaats vinden tussen het NBA en het AG over deze afspraken.

De wettelijke taken van de certificerend actuaris zijn in artikel 147 lid 4 van de Pensioenwet (of het vergelijkbare artikel in de Wet verplichte beroepspensioenregeling) vastgelegd. Bij de invoering van Wtp is toegevoegd dat de certificerend actuaris een oordeel moet geven over de correcte toepassing van de toedelingsregels en de regels ten aanzien van de risicohouding. Wetstechnisch slaan de toedelingsregels uitsluitend op een solidaire premieregeling. Dit zou betekenen dat de resultatendeling in een flexibele premieregeling niet wordt getoetst. Het AG vindt⁷ dat de beoordeling van de resultatendeling in een flexibele premieregeling ook hoort bij de taak van de certificerend actuaris en dat dit ook onder de reikwijdte van de verklaring van de externe accountant hoort te vallen. Daarom is toegevoegd dat de actuaris de individuele toedeling en/of de collectief toedelingsmechanismen ook als toedelingsregels beschouwt en deze dus ook meeneemt in de toetsing.

De beoordeling van de juiste toepassing van de toedelingsregels door de certificerend actuaris behelst ook de controle van de uitkeringen aan pensioengerechtigden. Dit is in lijn met de separate actuariële verklaring bij invaren. De certificerend actuaris dient vast te stellen dat de uitkeringen zijn vastgesteld op basis van de vastgestelde rekenregels.

Als onderdeel van de beoordeling van de technische voorzieningen én de toedelingsregels toetst de certificerend actuaris ook:

- De hoogte en ontwikkeling van de solidariteitsreserve dan wel risicodelingsreserve;
- De hoogte en ontwikkeling van de uitsplitsing van het persoonlijk pensioenvermogen naar uitkeringsvermogen en spreidingsvermogen;
- De juiste toepassing van het beschermingsrendement en het projectierendement.

⁶ Praktijkhandreiking 1120: “gebruikmaken van de werkzaamheden van de certificerend actuaris bij de controle van de jaarrekening, staten van pensioenfondsen en transitie naar Wet toekomst pensioenen (Wtp)” laatst geüpdate 7 oktober 2025.

⁷ Vastgelegd in de publicatie van het AG: ‘Actuariële Verklaring Pensioenfondsen 2025 Wtp variant’ van 2 december 2025.

De accountant zal kennisnemen van de observaties en bevindingen van de certificerend actuaris ten aanzien van de juiste toepassing van de toedelingsregels, de vaststelling van de uitkeringen en de hoogte en ontwikkeling van de reserves en vermogens van het pensioenfonds. De accountant zal hierbij beoordelen of de werkzaamheden van de certificerend actuaris bijdragen aan het verlagen van het risico op een materiële fout in de jaarrekening en wat de impact is van eventuele bevindingen van de certificerend actuaris op het controleobject.

Basisgegevens

Een algemeen aandachtspunt voor de externe accountant is het feit dat de AO/IC van het pensioenfonds nog belangrijker is geworden onder het nieuwe pensioenstelsel. De tijdigheid van het doorgeven van mutaties is essentieel voor de goede toerekeningen/toedelingen. De accountant besteedt daarom aandacht aan opzet, bestaan, en werking van de AO/IC en gaat na wat het beleid is bij afwijkingen.

Punt van aandacht betreft de controle van de basisgegevens onder Wtp. In het Ftk stelsel vormden basisgegevens, zoals:

- Leeftijd
- Geslacht
- Pensioengrondslag
- Opgebouwde aanspraken

directe input voor de actuariële berekening van de voorziening voor pensioenverplichtingen. Onder de Wtp spelen de volgende gegevens voornamelijk een rol:

- de toedeling van rendementen
- de (actuariële) berekening van de voorzieningen voor risico pensioenfonds
- het voeren van de administratieve processen rondom in- en uitstromen, overlijden, arbeidsongeschiktheid en pensioeningang
- beleidskeuzes rond risicodeling, projectierendement en de inrichting van de solidariteits- of risicodelingsreserve.

De samenwerking tussen de controlerende accountant en certificerend actuaris ligt vast in handreiking 1120. Zoals eerder aangegeven is deze handreiking nog niet aangepast voor de situatie ná invaren en een herziene versie wordt verwacht na de jaarwerken voor boekjaar 2025. De rol van de certificerend actuaris verschuift onder de Wtp van de actuariële certificering van de VPV voor risico van het pensioenfonds naar de controle op de juiste toepassing van de toedelingsregels en regels ten aanzien van de risicohouding. De informatiebehoefte van de certificerend actuaris verschuift om die reden naar:

- Betrouwbaarheid van de administratie (zowel de beleggingsadministratie als de pensioenadministratie) in relatie tot de juiste bepaling van persoonlijke pensioenvermogens;
- Juiste, volledige en tijdige verwerking van premie-inleg, mutaties en beleggingstoedelingen;
- Juistheid van gegevens ten behoeve van evenwichtige belangenbehartiging en parameters.

Onder de Wtp zouden de volgende gegevens belangrijker kunnen worden voor de certificerend actuaris ten aanzien van de ontwikkeling van de voorziening voor risico deelnemers (en de individuele pensioenvermogens):

- Administratieve mutaties en kenmerken (scope accountant), zoals bijvoorbeeld:
 - o Instroom (in dienst, inkomende waardeoverdrachten) / uitstroom (uit dienst, overlijden, uitgaande waardeoverdrachten);
 - o Deelnemer gegevens;
 - o Arbeidsongeschiktheidsstatus;
 - o Pensioeningsdatum en door deelnemer gekozen variant(en).
- Financiële gegevens (scope accountant), zoals bijvoorbeeld:
 - o Premies en risicopremies;
 - o Uitkeringen;
 - o Inkomende en uitgaande waardeoverdrachten;
 - o Beleggingsrendementen;
- Collectieve parameters (scope certificerend actuaris), zoals bijvoorbeeld:
 - o Actuariële grondslagen (voor bijvoorbeeld toedelingsmechanismen, waaronder o.a. sterftegrondslagen, rente, etc).

Deze wijzigingen hebben ook gevolgen voor de samenwerking tussen de controlerend accountant en de certificerend actuaris.

Gezien de gewijzigde set aan basisgegevens en stromen, en de gewijzigde rol van de certificerend actuaris, is onder de Wtp een afzonderlijk assurance- rapport aan de certificerende actuaris bij de basisgegevens niet nodig. Het is veel waardevoller om vooraf, tijdens en na afloop van de controle afstemming te hebben over de informatie die gebruikt wordt door de certificerend actuaris bij de uitvoering van zijn of haar werkzaamheden en aan te geven of en hoe die informatie door de externe accountant is betrokken in de controle van de jaarrekening en de verslagstaten.

De externe accountant geeft hierbij de bevestiging dat de certificerend actuaris dezelfde informatie heeft gebruikt als de certificerend actuaris. Dit betekent ook dat de externe accountant bij de uitvoering van de werkzaamheden het oordeel van de certificerend actuaris mee kan laten wegen in de eigen oordeelsvorming. In de samenwerking tussen controlerend accountant en certificerend actuaris wordt aansluiting gezocht bij de controlestandaard NV COS620 *Gebruikmaken van de werkzaamheden van een door de accountant ingeschakelde deskundige* (waarbij opgemerkt dient te worden dat het bestuur van een pensioenfonds feitelijk, op grond van wettelijke bepalingen, de certificerend actuaris als een door management ingeschakelde deskundige inzet). In deze samenwerking wordt in de praktijk afstemming gezocht over zaken als: de aard, timing en omvang van de controlewerkzaamheden en de te hanteren materialiteit (dit kan in de vorm van schriftelijke instructies vanuit de controlerend accountant) en vindt afstemming plaats over door externe accountant en certificerend actuaris gebruikte informatie voor de uitvoering van de werkzaamheden. Uitgangspunt is dat de materialiteit van de certificerend actuaris niet hoger is dan de materialiteit van de externe accountant.

Op welke wijze de accountant richting de certificerend actuaris kan communiceren hoe de af te stemmen informatie is betrokken in de controle wordt in deze publicatie niet in detail voorgeschreven. Hierbij kan

bijvoorbeeld gedacht worden aan de volgende (schriftelijke) bevestigingen richting de certificerend actuaris:

- De af te stemmen informatie zoals ontvangen van de certificerend actuaris sluit aan met de pensioenadministratie die in scope is van onze jaarrekeningcontrole;
- De beleggingsinformatie (SIVI – bestanden) sluiten aan op de administratie van de vermogensbeheerder;
- De SIVI – bestanden sluiten aan op de informatie zoals opgenomen in de pensioenadministratie;
- De uitkeringen sluiten aan op de uitkeringenadministratie van de pensioenadministrateur;
- De leeftijdscohorten zoals door de actuaris gehanteerd bij de controle van de toedelingsregels sluiten aan op het pensioenadministratiesysteem;
- Het totaal aantal deelnemers sluit aan op het pensioenadministratiesysteem;
- De basisgegevens gehanteerd voor de berekening van de voorziening voor rekening en risico van het pensioenfonds komt overeen met de informatie afkomstig uit het pensioenadministratiesysteem;
- De IT General Controls (Algemene IT beheersmaatregelen: Logische Toegangsbeveiliging en Wijzigingenbeheer) van de Vermogensbeheersysteem en het Pensioenbeheersysteem zijn effectief gedurende het boekjaar wat veelal blijkt uit de ISAE 3024 Type II of COS 3000 rapportage van de Vermogensbeheerder en van de Pensioenadministrateur.

Mocht sprake zijn van bevindingen die impact zouden kunnen hebben op de af te stemmen informatie dan treden externe accountant en certificerend actuaris met elkaar in overleg om te beoordelen wat de eventuele impact is van de bevinding en door wie eventueel aanvullende werkzaamheden verricht moeten worden om de eventuele risico's uit de bevinding tot een acceptabel niveau te brengen.

Materialiteit bij de planning en uitvoering van een controle

Het pensioenfondsbestuur is verantwoordelijk voor de juiste en volledige transitie naar Wtp en vormt beleid hoe om te gaan met verwerking en correctie in de persoonlijke pensioenvermogens ten aanzien van geconstateerde verschillen en nagekomen waarderingen bij de transitie naar Wtp.

De primaire verantwoordelijkheid om een grens te bepalen van afwijkingen die duidelijk triviaal zijn (Standaard 450 Evaluatie van tijdens de controle geïdentificeerde afwijkingen) ligt bij de externe accountant. De externe accountant stelt met het bestuur in onderling overleg de rapportage drempel vast voor geconstateerde afwijkingen alsmede voor kleinere afwijkingen die om kwalitatieve redenen relevant zijn. De vastgestelde materialiteit en rapportagedrempel wordt met het bestuur van het pensioenfonds en de certificerend actuaris afgestemd.

In de NBA handreiking 1120 wordt gesteld dat bij de controle op het invaren ('Toetsmoment 2') de externe accountant een materialiteit hanteert die is gebaseerd op het totaalbedrag van het pensioenvermogen van het pensioenfonds op invaarmoment (x% van het pensioenvermogen). De externe accountant houdt rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die voor de gebruikers, te weten het bestuur en certificerend actuaris, van de financiële overzichten om kwalitatieve redenen materieel zijn. De verwachting is dat het gehanteerde benchmarkpercentage voor de bepaling van de materialiteit gelijk is aan de gehanteerde benchmark voor de (jaarrekening) controle voorafgaand aan het jaar van invaren en bij de controle op het invaren. In het jaar/de jaren volgend op het jaar van invaren kan overwogen worden het gehanteerde benchmarkpercentage voor de bepaling van de materialiteit aan te passen. De externe accountant kan voor de bepaling van de materialiteit ook op een andere manier rekening houden met de bijzondere situatie van het pensioenfonds in het jaar ná invaren, bijvoorbeeld door de uitvoeringsmaterialiteit te verlagen. Dit is afhankelijk van de situatie bij het pensioenfonds.

Koninklijke Nederlandse
Beroepsorganisatie
van Accountants

Mercuriusplein 3
2132 HA Hoofddorp
Postbus 242
2130 AE Hoofddorp

T 088 4960 301
E nba@nba.nl
I www.nba.nl